

חלק ב': ילדים מאומצים ומשפחות מאמצות

| אורנה הירשפלד¹ | אביגיל סגל² |

מבוא

מוסד האימוץ מבוסס על תפיסה חברתית שלפיה זכותו של כל ילד לגדול בבית הורים מיטיב, יציב וקבוע וחובת המדינה לאפשר לילד לגדול עם משפחתו. אימוץ מבטיח לילד שהוריו אינם מסוגלים לגדלו משפחה חלופית מחויבת, קבועה ומיטיבה. האימוץ מהווה גם מענה להסדרת מעמדם של ילדים במשפחות מיוחדות, כמו מציאות שבה ההורה המגדל הוא בן-הזוג של ההורה הביולוגי. האימוץ מקנה להורים המאמצים את כלל הסמכויות (זכויות וחובות) הנתונות להורה בנוגע לילדו.

המשפחה המאמצת היא משפחה בעלת אפיונים ייחודיים בשל נסיבות היווצרותה, הרקע של הילד טרם האימוץ וההתמודדות עם האימוץ לאורך כל שנות החיים. כל אלה מחייבים ליווי המשפחה והמאומץ במשך שנות האימוץ. לפי נתוני משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משנת 1955 עד 2014 כ-16,000 ילדים עברו תהליך אימוץ.

השירות למען הילד במשרד הרווחה והשירותים החברתיים הוא שירות טיפולי ממלכתי, היחיד שמוסמך לפעול בנושא אימוץ. השירות פועל מכוח החוקים:

- **חוק אימוץ ילדים, התשמ"א - 1981** קובע כי קטין יימסר לאימוץ רק בידי עו"ס לחוק אימוץ, אם הסכימו הוריו לאימוצו או אם בית המשפט הכריז על הקטין כבר-אימוץ. עוד קובע החוק, כי עובד סוציאלי לחוק אימוץ ישמש אפוסטרופוס לקטין מרגע שהתפנה לאימוץ עד לקבלת צו

¹ עו"ס אורנה הירשפלד היא מנהלת השירות למען הילד.

² עו"ס אביגיל סגל היא מפקחת אימוץ בשירות למען הילד.

תודה על הסיוע בהכנת הפרק לד"ר רנטה גורבטוב, מנהלת תחום הערכת תכניות, ביה"ס המרכזי להכשרת עובדים בשירותי הרווחה ולגבי מירי בן שמחון, סטטיסטיקאית, אגף בכיר לתכנון, מחקר והכשרה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

אימוץ. ניתן להגיש בקשה לצו אימוץ לאחר תקופה של לפחות שישה חודשים שבהם הילד סמוך על שולחן המבקש לאמצו; החוק קובע כי צו אימוץ וכל החלטה אחרת לפי חוק זה יינתנו אם נוכח בית המשפט שהם לטובת המאומץ.

- תיקון לחוק משנת 1996 הסדיר את האימוץ הבין-ארצי וקבע כי אימוץ זה יתבצע באמצעות עמותות הנמצאות בפיקוח הרשות המרכזית לאימוץ בין-ארצי.
- תיקון לחוק משנת 2010 קובע כי בעת בחינת טובת המאומץ בהחלטות בהליכי אימוץ יובאו בחשבון זכויות הילד, צרכיו והאינטרסים שלו, לרבות זכותו ליציבות ובכלל זה צמצום ככל הניתן של העברתו בין מסגרות ובין משפחות; נוסף על כך, במסגרת התיקון הוסדרה הדרך לקבלת חתימת הורה על הסכמתו לאימוץ: בנוכחות עו"ס לחוק האימוץ ועורך דין, נקבע מועד לקבלת הסכמת הורה לאימוץ ולחזרה מהסכמה, ונקבע לוח זמנים להחלטות בית המשפט בבקשה להכרזת קטין כבר אימוץ.
- **חוק "ההסכמים לנשיאת עוברים"³ התשמ"ו - 1996** המתיר היריון על-ידי אם נושאת לזוג הורים מיועדים. החוק קובע את התנאים והדרכים להסדרת ההסכם בין הצדדים ולהעברת הקטין מיד לאחר לידתו מן האם הנושאת אל ההורים המיועדים. עו"ס לחוק ההסכמים לנשיאת עוברים ממונה לאפוסטרופוס לקטין עד לקבלת צו הורות, המעניק להורים המיועדים את כל הזכויות והחובות כלפי הקטין.

מקורות הנתונים

הנתונים נאספו מהנהלת השירות למען הילד ומהעובדים.

1 אוכלוסיות היעד

- באוכלוסיית היעד של השירות למען הילד נכללים:
- ילדים טרם אימוצם, ילדים מאומצים, ילדים לאחר אימוצם לאורך שנות התבגרותם;
 - משפחות מאמצות באימוץ בישראל ובאימוץ בין-ארצי;
 - מאומצים בוגרים בעניינים הנוגעים לפתיחת תיק אימוץ, לקבלת היתרי נישואין ולמימוש ירושות;
 - הורה אשר מבקש למסור את ילדו לאימוץ ומשפחות אשר ילדיהן גדלים במשפחות מאמצות;

³ מוכר בשמו "חוק הפונדקאות".

- אוכלוסיות ייחודיות: נערות ונשים בהיריון מחוץ למסגרת הנישואין, אימהות פונדקאיות, בני זוג של הורה אשר שותפים בגידול הילד ומבקשים להסדיר את מעמדם המשפטי כלפי הילד (אימוץ קרובים, אימוץ ילדים מפונדקאות בין-ארצית, אימוץ קרובים במשפחות מיוחדות, חד-מיניות וכו').

בשנת 2014, כ-3,000 פונים קבלו מענה על-ידי השירות למען הילד במשרד הרווחה והשירותים החברתיים.

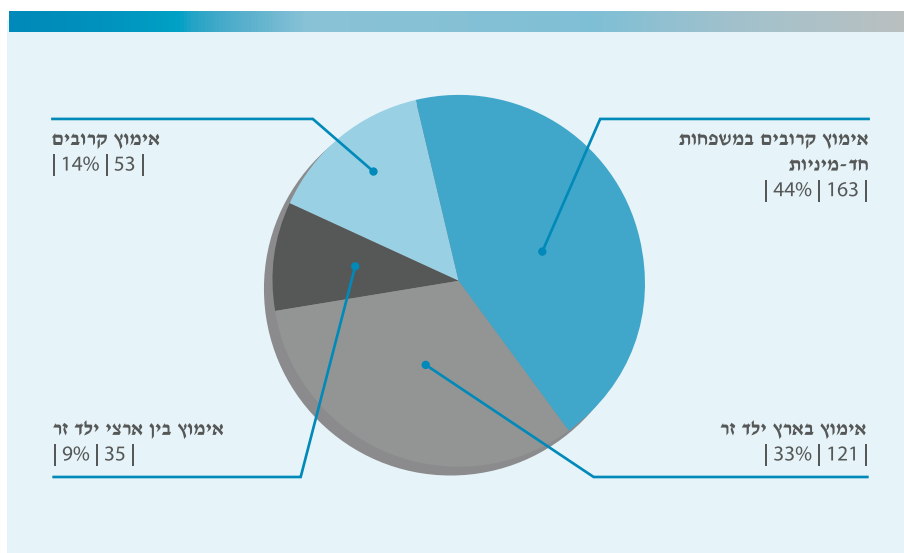
1.1 ילדים מאומצים

ניתן להבחין בין שני סוגים עיקריים של אימוץ:

- אימוץ ילד זר** - ילד שאינו קרוב משפחה של המבקש.
- אימוץ קרובים** - כאשר בן/בת-זוג של הורה ביולוגי מבקש לאמץ את הילד הביולוגי של בן/בת-הזוג (במשפחות הטרוסקסואליות, במקרה של מות הורה ביולוגי, גירושין או נטישה ובמשפחות חד-מיניות ובאימוץ בידי בן הזוג של ההורה הגנטי במקרה של פונדקאות בחו"ל).

בשנת 2014 אומצו בהסדרים השונים 372 ילדים (גרף 1), מהם 156 ילדים זרים מישראל ובאימוץ בין-ארצי ו-216 ילדים באימוץ קרובים (כולל משפחות חד-מיניות).

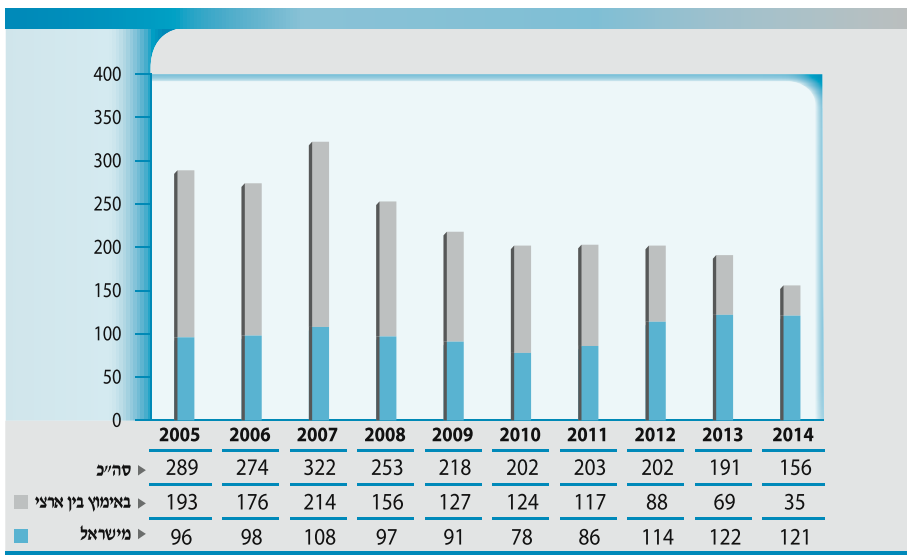
גרף 1 | הסדרי אימוצים, 2014
(במספרים מוחלטים ואחוזים)
(372 ילדים)

1.1.1 אימוץ ילדים זרים

גרף 2 מציג נתונים על ילדים זרים שנמסרו לאימוץ בישראל ועל ילדים שאומצו בידי אזרחי ישראל באימוץ בין-ארצי, בשנים 2005-2014.⁴

גרף 2 | ילדים מאומצים מישראל ובאימוץ בין-ארצי, לפי שנים 2005-2014 (במספרים מוחלטים)

מנתוני גרף 2 עולה כי מספר האימוצים הכולל ירד עם השנים (להוציא את שנת 2007), ובשנת 2014 הסתכם מספר האימוצים מישראל ובאימוץ בין-ארצי ב-156 - שהם קצת יותר ממחצית ממספר האימוצים שהיו בשנת 2005. עוד עולה מהנתונים כי מספר האימוצים באימוץ בין-ארצי היה במהלך שנים רבות (2005-2011) גבוה ממספר האימוצים בארץ, ואילו משנת 2012 מגמה זו השתנתה ומספר הילדים שנמסרו לאימוץ בארץ עלה על מספר הילדים שנמסרו באימוץ הבין-ארצי. בשנים הבאות נמשכת מגמה זו, ובשנת 2014 נמסרו לאימוץ בארץ 121 ילדים ו-35 ילדים באימוץ בין-ארצי.

הירידה במספר האימוצים באימוץ הבין-ארצי נובעת מהגישה הבינלאומית כלפי אימוץ. מדינות רבות מעודדות את האימוץ הפנים-ארצי על פני האימוץ

⁴ בגרף לא נכללים נתונים על ילדים שאימוצם הוסדר באימוץ קרובים ובמשפחות חד-מיניות. על הסדרים אלו, ראו בסעיף 1.2 בהמשך הפרק.

הבין-ארצי כך שהיצע המדינות המוסרות מצטמצם, וגיל הילדים הנמסרים לאימוץ עולה. במקביל, חלה עלייה בפונדקאות בין-ארצית אשר מהווה מענה למשפחות חשוכות ילדים.

מצד שני, המגמה המסתמנת של עלייה מתונה במספר הילדים הנמסרים לאימוץ בארץ מקורה במגוון גורמים, כמו הסברה ופיקוח על ביצוע מדיניות, הבטחת בית קבוע לקטינים שאינם גדלים בבית הוריהם ופיתוח האפשרות של אימוץ קטין על-ידי המשפחה האומנת שאצלה הוא גדל.

(1) ילדים מאומצים מישראל

על-פי מדיניות השירות, קיימות שתי קבוצות של ילדים הנמסרים לאימוץ בישראל, לפי גילם ומצבם:

- **תינוקות עד גיל שנתיים ללא מאפיינים ייחודיים.** תינוקות אלו נמסרים לזוגות חשוכי ילדים או להורים לילד מאומץ אחד.
- **ילדים מגיל שנתיים ומעלה.** בקבוצה זו נכללים גם תינוקות במצבים מיוחדים (כגון: מצב בריאותי לא תקין של התינוק, שייכות לקבוצת אחים, מחלות נפש של ההורים הביולוגיים וקטינים עם קשיי השמה אחרים).

מתוך 121 ילדים שנמסרו לאימוץ בישראל בשנת 2014, 49 ילדים היו עד גיל שנתיים ו-72 מעל גיל שנתיים או עם צרכים מיוחדים.

(2) ילדים מאומצים באימוץ בין-ארצי

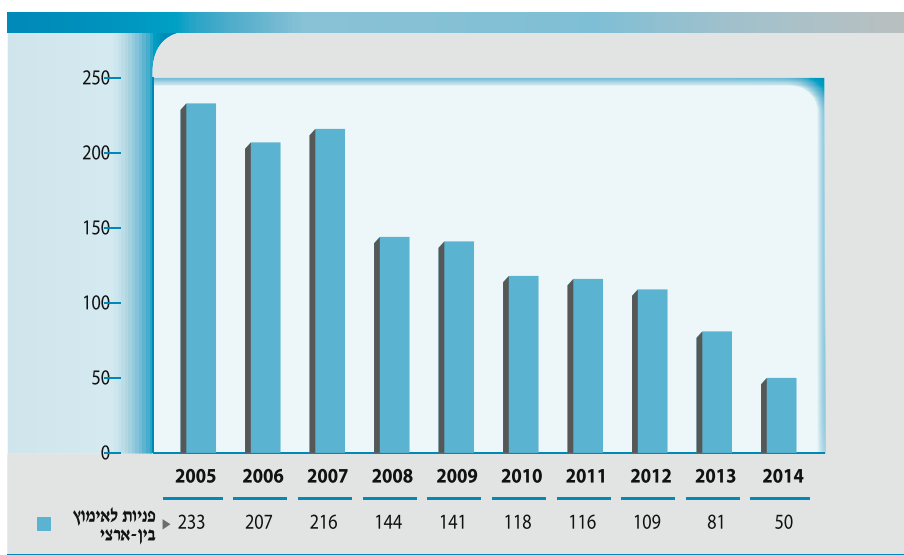
כפי שהוצג בגרף 2, בשנת 2014 אומצו באימוץ בין-ארצי 35 ילדים, ורובם הובאו מרוסיה.

הבקשה לאימוץ בין-ארצי נעשית באמצעות פנייה ישירה לעמותות המורשות. בשנת 2014, שתי עמותות בלבד - "טף" ו"עתיד הילדים", קיבלו היתר משר המשפטים ומשר הרווחה והשירותים החברתיים לפעול למסירת קטינים לאימוץ בין-ארצי:

בגרף 3 מוצגים נתונים על מספר הפניות לאימוץ בין-ארצי. כמו בגרף 2, הנתונים מלמדים כי במשך השנים נרשמה ירידה מתמשכת ומשמעותית במספר הפניות של המשפחות לאימוץ בין-ארצי: מ-233 פניות בשנת 2005 ל-50 פניות בשנת 2014. סיבות נוספות לירידה זו (נוסף על אלו שהוזכרו לעיל) קשורות להתפתחות של טכנולוגיות רפואיות לפיריון ולהולדה ולפיתוח הפרקטיקה של הפונדקאות לצד הקושי באימוץ הבין-ארצי והירידה במספר המדינות המאפשרות אימוץ בין-ארצי (שינוי קריטריונים לאימוץ של המדינות המוסרות ילדים לאימוץ).

משפחות מאמצות ומאומצים באימוץ בין-ארצי יכולים לפנות לקבלת סבסוד לטיפול באמצעות תחנות הקיבוצים לטיפול בילד ובמשפחה (תל"מ) ולסדנאות בתנאי נופש.

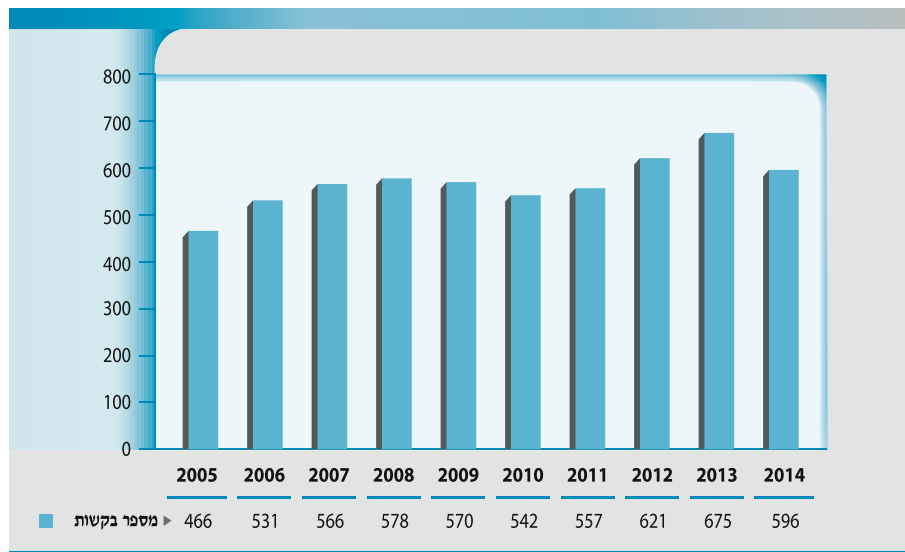
גרף 3 | פניות של משפחות לאימוץ בין-ארצי, לפי שנים 2005-2014 (במספרים מוחלטים)

1.1 משפחות מאמצות

לפי נתוני גרף 4, היו תקופות של עליות (בשנים 2005-2008) וירידות (בשנים 2009-2010) במספר המשפחות שפנו לשירות למען הילד בבקשה לאמץ ילד בארץ. משנת 2011 שוב נרשמה עלייה במספר הבקשות לאימוץ, ואילו בשנת 2014 מספר הבקשות ירד והסתכם ב-596 פניות.

גרף 4 | פניות חדשות בבקשה לאימוץ* לפי שנים 2005-2014
(במספרים מוחלטים)

* הגרף מתאר בקשות אימוץ בארץ בלבד.

ניתן להבחין בין שני סוגים עיקריים של משפחות הפונות בבקשה לאמץ ילדים בישראל:

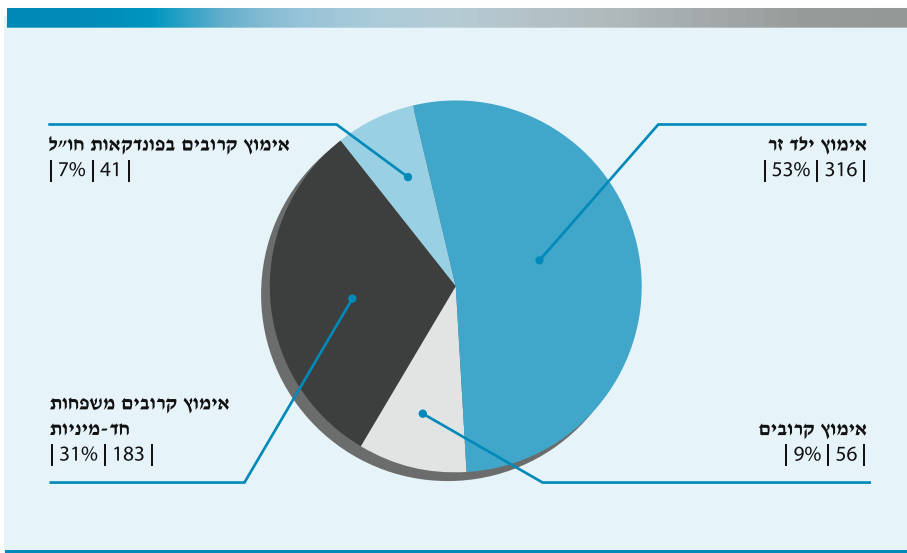
א. משפחה הפונה בבקשה לאמץ ילד זר (ילד שאינו קרוב משפחה של המבקש).

בקטגוריה זו נכללות הקבוצות הבאות: זוגות ללא ילדים, משפחות עם ילדים ביולוגיים, משפחות עם ילד מאומץ קודם, משפחות עם ילדים ביולוגיים וילדים מאומצים, משפחות חד-הוריות, משפחות אומנות המבקשות לאמץ קטין פנוי לאימוץ המטופל על-ידם.

ב. בן/בת זוג של הורה ביולוגי המבקש לאמץ את ילדיו הביולוגיים של בת/בן הזוג (אימוץ קרובים). בקטגוריה זו נכללים: אימוץ בידי בן הזוג של ההורה הביולוגי במשפחות הטרוסקסואליות במקרה של מות הורה ביולוגי, גירושין או נטישה; אימוץ בידי בן הזוג של ההורה הביולוגי במקרה של משפחה חד-מינית; אימוץ בידי בן הזוג של ההורה הגנטי במקרה של פונדקאות בחו"ל - במשפחות רגילות ובמשפחות חד-מיניות; אימוץ בידי בן הזוג של הורה מאמץ במקרה של אימוץ בין-ארצי.

בשנת 2014 פנו 596 משפחות לשירות למען הילד בבקשה לאמץ ילד. לפי נתונים בגרף 5, כמחציתן (53%) היו בקשות של משפחות שגם פנו בבקשה לאמץ ילד זר. 31% פניות היו בקשות לאימוץ קרובים במשפחות חד-מיניות. מספר הבקשות ממשפחות חד-מיניות עולה משנה לשנה, ובשנים 2013-2014 היה גבוה יותר מפי שניים בהשוואה לשנת 2010.

גרף 5 | סוגי בקשות לאמץ ילד בישראל, 2014
(סך הכול 596 משפחות)

השירות מקדם אימוץ קטינים בידי המשפחה האומנת שבה גדל הקטין מאז הוצא מהבית בצו של בית המשפט לנוער. אם וכאשר הקטין מוכרז בר-אימוץ, והמשפחה האומנת מביעה את רצונה לאמץ, תיבדק מועמדותה לאמץ את הקטין. אימוץ הקטין בידי המשפחה האומנת מבטיח רציפות, המשכיות ויציבות בחייו של הקטין (הרצף: אומנה-אימוץ). בשנת 2014 נמסרו 63 ילדים ברצף אומנה-אימוץ.

משך ההמתנה לאימוץ: זמן המתנה לתינוק בן יומו עד גיל שנתיים התקצר בשנים האחרונות והוא כיום כארבע שנים. זמן ההמתנה עלול להתארך אם המשפחה אינה מוכנה לגלות גמישות או שאין ביכולתה להתמודד עם הרקע ונסיבות החיים המורכבים של הילד. בהקשר זה חשוב לציין כי משך ההמתנה תלוי במספר התינוקות הפנויים לאימוץ ובמספר הפונים בבקשה לאמץ.

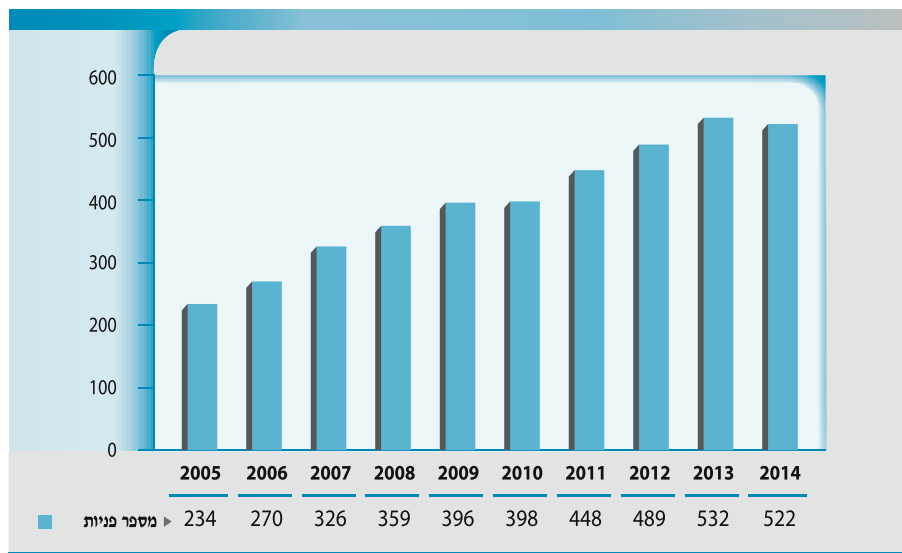
זמן המתנה לקבלת ילד מעל גיל שנתיים תלוי בנכונות, בגמישות וביכולת של המשפחה להתמודד עם מצבו המיוחד של הילד או של ההורה הביולוגי (כמו הורים בעלי רקע נפשי קשה, ילדים במצב בריאותי התפתחותי מיוחד, תינוקות לאימהות מכורות לסמים או לאלכוהול, ילד בעל מאפיינים חיצוניים מיוחדים, ילד שחווה טרם האימוץ מעברים רבים, דחייה, נטישות, התעללות וכו'). האימוץ יכול להתבצע מיד בסיום הליך האבחון של המשפחה המעוניינת. במקרים מסוימים האימוץ עשוי להידחות למשך תקופה של ארבע שנים ויותר.

1.2 מאומצים בוגרים - פניות לפתיחת תיק אימוץ, לקבלת היתר נישואין ולמימוש ירושות

חוק האימוץ קובע כי עו"ס לחוק רשאי לתת למאומץ אשר מלאו לו שמונה עשרה שנים לעיין ב"פנקס האימוצים" שבו רשומים פרטים מזהים של ההורה הביולוגי. תהליך זה נקרא "פתיחת תיק" על-ידי מאומץ בוגר. המאומץ מקבל מידע על נסיבות מסירתו לאימוץ, ולבקשתו מאתר העו"ס את ההורה הביולוגי כדי לאפשר מפגש בין המאומץ להורה.

גרף 6 מראה כי במהלך כל השנים הנסקרות עד שנת 2014, עלה מספר הפניות של בוגרים לפתיחת תיק אימוץ. בשנת 2014 הוא ירד במקצת והסתכם ב-522 פניות. השירות למען הילד ענה על כל הפניות של מאומצים בוגרים לפתיחת תיק האימוץ שלהם.

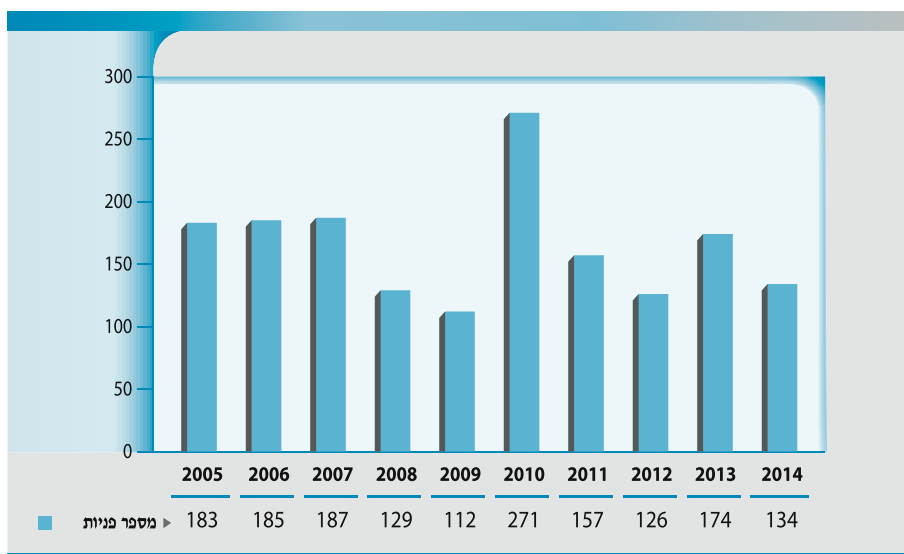
גרף 6 | פניות של מאומצים בוגרים, לפי שנים 2005-2014 (במספרים מוחלטים)

1.3 הורים ביולוגיים

החוק אינו מקנה מעמד מיוחד להורה ביולוגי המבקש להיפגש עם ילדו אשר נמסר לאימוץ. ההחלטה אם ליצור קשר כלשהו עם הורים ביולוגיים היא זכותו הבלעדית של המאומץ.

גרף 7 | פניות של משפחות ביולוגיות בעניין ילדיהן שנמסרו לאימוץ, לפי שנים (במספרים מוחלטים) 2014-2005

בשנת 2014, נרשמו 134 פניות של הורים ביולוגיים (בעיקר של אימהות) בבקשה לקבל מידע על ילדיהם שנמסרו לאימוץ או להיפגש עמם.

1.4 אוכלוסיות ייחודיות

נערות ונשים בהיריון מחוץ למסגרת הנישואין

נשים ונערות בהיריון בלתי מתוכנן המתלבטות בקשר לעתיד העובר. חלק מהמטופלות זקוקות למקלט פיזי בשל הצורך להסתיר את ההיריון ומתוך חשש לפגיעה פיזית. כמו כן, עויס מהשירות מלווה את הנערות/ הנשים בתהליך טיפולי המסייע להן בקבלת ההחלטה על עתיד העובר. הסיוע ניתן באופן ישיר או באמצעות הדרכת עובד סוציאלי במחלקות לשירותים חברתיים.

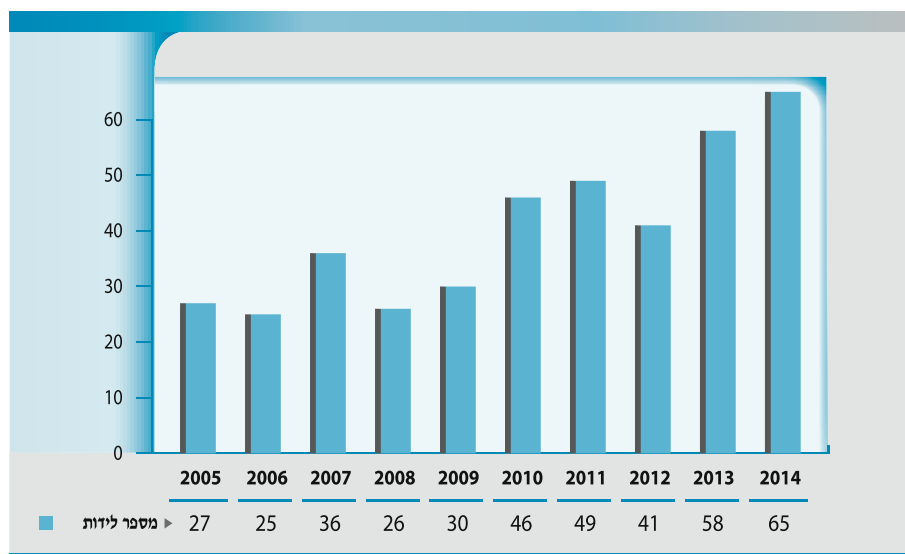
בשנת 2014, 49 נערות בהיריון טופלו במסגרת השירות. שלוש מתוכן נזקקו למקלט פיזי והופנו למשפחה אומנת.

פונדקאות

תחום הפונדקאות פועל על-פי חוק "ההסכמים לנשיאת עוברים" משנת 1996 (חוק הפונדקאות - ראו לעיל). עו"ס ראשי לחוק ההסכמים לנשיאת עוברים משמש חבר בוועדה המאשרת את ההסכם בין "אימהות נושאות" ל"הורים מיועדים". העו"ס לחוק מדריך ומנחה את ההורים המיועדים ואת בית החולים בהליכים השונים הקשורים ללידה (ההורים המיועדים צריכים להודיע לעו"ס לחוק בשבוע העשרים על מועד הלידה המשוער). תפקידו של העו"ס לחוק ההסכמים לנשיאת עוברים לבצע את ההעברה הפורמלית של הילד להורים המיועדים, והוא מתמנה לאפוטרופוס על הקטין עד לקבלת צו הורות. בית המשפט הוא שנותן צו הורות לאחר קבלת תסקיר של העו"ס לחוק ההסכמים לנשיאת עוברים.

בגרף 8 מוצגים נתונים על לידות בפונדקאות לפי שנים 2004-2013. ניכרת מגמה ברורה של עלייה במספר מקרי הפונדקאות. מספר לידות הפונדקאות הכפיל את עצמו בשנת 2005, והמשיך מאז לגדול עד 65 לידות כאלו ב-2014.

גרף 8 | לידות בפונדקאות, לפי שנים 2005-2014
(במספרים מוחלטים)

מספר התינוקות שנולדים באמצעות אימהות פונדקאיות הוא בדרך כלל גדול ממספר הלידות. בשנת 2014, ב-65 לידות בפונדקאות, נולדו 76 תינוקות, מהם 11 זוגות תאומים.

2 תשומות

2.1 כוח אדם

השירות למען הילד מופעל ברמה המחוזית בלבד ואינו פועל באמצעות המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות. כל העובדות הסוציאליות לחוק אימוץ ילדים משמשות מפקחות מחוזיות וכן מטפלות באופן ישיר באוכלוסיות שבטיפול השירות.

בשנת 2014 היו סך הכול 44.25 תקנים לכוח אדם מקצועי, מתוכם: 40.25 תקנים לעו"ס לחוק האימוץ במחוזות (2 תקנים לא מאוישים) ובמטה השירות תקן אחד של מנהלת השירות למען הילד ושלושה תקנים של מפקחות ארציות (תקן אחד לא מאויש). כמו כן, היו 6.16 תקנים מנהליים במחוזות ו-2.5 תקנים מנהליים במטה השירות.

2.2 תקציב השירות למען הילד

תקציב השירות למען הילד נועד למימון פעולות טרם מסירת הקטין לאימוץ: בדיקות מסוגלות להורה הביולוגי, בדיקות רפואיות לקטין והשמתו בבית ילדים; ולמימון סיוע למשפחות מאמצות באמצעות סבסוד טיפולים למשפחה ולקטין. הסבסוד ניתן ישירות למשפחה או באמצעות מימון טיפולים בתחנה לטיפול משפחתי ת.ל.מ אשר זכתה במכרז להפעלת שירותים למשפחות מאמצות.

לוח 1 | תקציב השירות, 2010-2014 (אש"ח)

2014	2013	2012	2011	2010	הסעיף בתקציב
15,801	16,309	14,273	14,189	10,762	סידור ילדים קדם-אימוץ
התקציב אוחד עם סעיף סידור ילדים קדם אימוץ	התקציב אוחד עם סעיף סידור ילדים קדם-אימוץ	התקציב אוחד עם סעיף סידור ילדים קדם-אימוץ	התקציב אוחד עם סעיף סידור ילדים קדם-אימוץ	1,625	מוסדות אימוץ ("רעים")
5,117	4,403	4,773	5,890	3,381	טיפול בילדים מאומצים
20,918	20,712	19,046	20,079	15,768	סה"כ

3 פעולות השירות ותפוקותיו

הפעילות והשירותים לאוכלוסיות היעד בקהילת האימוץ ניתנים בשלושה שלבים:

שלב קדם-אימוץ, שלב האימוץ והשלב שלאחר האימוץ.

במהלך השנים השתנתה התפיסה המקצועית בקשר לאימוץ, ובעקבות כך הורחבו משימות השירות לתחומי טיפול חדשים, כגון טיפול במשפחות מאמצות לאורך כל שנות האימוץ, טיפול באימוצי קרובים ובאימוצים של זוגות חד-מיניים והסדרת מעמדם של קטינים במשפחות מיוחדות.

3.1 שלב קדם-אימוץ

● השתתפות בוועדות תכנון, טיפול והערכה

ועדות אלו דנות במקרים של קטינים בסיכון, ומגבשות המלצות שבעקבותיהן לעתים נעשות פניות לבית המשפט בבקשה להכרזת קטין כ־אימוץ. בשנת 2014 נכחו עובדות השירות למען הילד ב-1,083 ועדות.

● אבחון והכנת מועמדים לאימוץ

במהלך שנת 2014 פנו 596 משפחות חדשות בבקשה לאמץ ילד. הטיפול במשפחות אלו כלל:

- אבחון מקיף של המועמדים לאמץ - 316 משפחות
- אבחון מקיף של בקשות אימוץ בידי קרובים - 56
- אימוץ קרובים במשפחות חד-מיניות - 183 פניות.

כמו כן, בשנת 2014 פעלו 8 קבוצות הכנה להורות מאמצת.

● פיקוח על מעונות ומשפחות קֶלֶט לתינוקות. במעונות השירות ובמשפחות

קֶלֶט מטופלים תינוקות וילדים שנשקלת עבורם אפשרות של אימוץ:

- בית ילדים "רָעִים" לילדים בני 3 עד 11 שנים - 18 ילדים
- בית התינוקות "פעמונים" לתינוקות ולפעוטות בגיל 0-4 - 47 ילדים
- משפחות אומנה ששימשו משפחות קֶלֶט לתינוקות - 5 ילדים.

כמו כן, ארבע משפחות אומנה משמשות מסגרת קֶלֶט לשש נערות בהיריון.⁵

⁵ משפחה אחת הייתה מועמדת אך בסוף לא שימשה משפחת אומנה.

● בדיקות רפואיות לקטינים המועמדים לאימוץ

כל קטין המועמד לאימוץ עובר בדיקה רפואית שמטרתה איסוף מידע רפואי התפתחותי על הקטין וריכוזו בדוח אשר מועבר להורים המועמדים לאמץ. הדוח הרפואי מסייע למשפחה בקבלת ההחלטה על אימוץ הילד ובמתן טיפול רפואי מתאים במהלך שנות האימוץ. בשנת 2014, נערכו 74 בדיקות ל-68 ילדים מעומדים לאימוץ, מהם 47 תינוקות ו-21 ילדים מעל גיל שנתיים.

3.2 שלב האימוץ

● תהליך מסירת ילד לאימוץ

מסירתו של ילד לאימוץ מתבצעת רק לאחר שהוא פנוי לאימוץ. בחוק האימוץ נקבעו שתי דרכים למסירת ילד לאימוץ:

א. חתימת ההורה על הסכמתו למסירת הילד לאימוץ;

ב. הכרזת הילד כבר-אימוץ על-ידי בית המשפט.

א. ההורה הביולוגי חותם על הסכמת הורה לאימוץ. בשנת 2014 נתקבלו הסכמות הורה לאימוץ בנוגע ל- 61 ילדים. אצל 5 ילדים חתמו שני ההורים, ואצל 57 ילדים חתם הורה אחד.

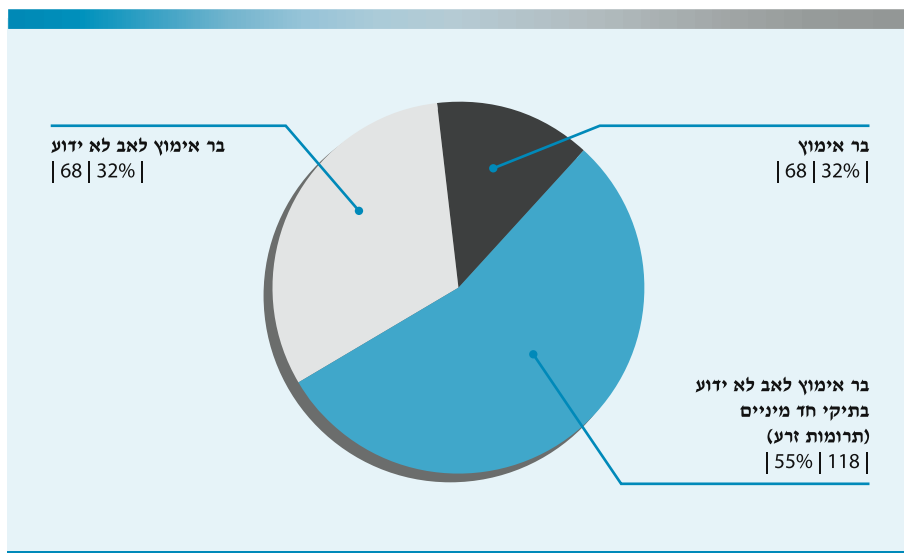
בקשה לחזרה מהסכמה אפשר להגיש לבית המשפט לענייני משפחה עד 60 ימים מיום מסירת הילד למי שהסכים לקבלתו בכוונה לאמצו. בשנת 2014, הוגשו לבית משפט שתי בקשות לחזרה מהסכמה. בקשה אחת התקבלה.

ב. הכרזת קטין כבר אימוץ

בקשה להכרזת קטין כבר אימוץ מוגשת לבית המשפט לענייני משפחה על סמך המלצת ועדת תכנון, טיפול והערכה במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית. רוב הבקשות מוגשות על-פי סעיף 13 (א) (7) לחוק, הקובע: "ההורה אינו מסוגל לדאוג לילדו כראוי בשל התנהגותו או מצבו, ואין סיכוי שהתנהגותו או מצבו ישתנו בעתיד הנראה לעין על אף עזרה כלכלית וטיפולית סבירה כמקובל ברשויות הרווחה לשיקומו". בית המשפט מחליט ומכריז על הקטין כבר אימוץ.

בשנת 2014 התקבלו 215 החלטות להכרזה על קטינים כבני אימוץ. בגרף 9 מוצגת התפלגות ההחלטות לפי סוגים.

גרף 9 | סוגי החלטות בהכרזת קטינים כבני אימוץ, 2014
(במספרים מוחלטים ובאחוזים)
(215 החלטות)

החלטה על הכרזת בר אימוץ לאב לא ידוע נעשית במקרה בו האם חתמה על הסכמתה למסירת הילד לאימוץ וזהותו של האב אינה ידועה או שאם מסרבת למסור את פרטי האב. שינוי לחוק האימוץ משנת 2010, מאפשר לאם, במעמד החתימה על הסכמת הורה לאימוץ, לרשום את פרטי האב הביולוגי באופן שישארו חסויים. פרטים אלה יישמרו במעטפה סגורה עד שיעשה בהם שימוש למטרה שהגדירה האם, כמו הצורך בבירור רפואי ו/או בבירור הלכתי. החלטה על הכרזת קטין כבר-אימוץ לאב לא ידוע בתרומת זרע נעשית ברוב רובן של הבקשות לאימוץ על-ידי בת הזוג של האם הביולוגית, ההיריון הוא מתרומת זרע.

כאשר הילד פנוי לאימוץ, עו"ס ראשית לחוק האימוץ ממנה כאפוטרופוס לקטין את אחת מהעו"ס לחוק. בשנת 2014 היו 116 מינויים חדשים של עו"ס לחוק האימוץ כאפוטרופוס לקטין.

הילד הפנוי לאימוץ נמסר למשפחה המועמדת לאמצו. מעמדה של המשפחה הוא של "משפחת אומנה למטרת אימוץ". לאחר תקופה של חצי שנת ניסיון לפחות, יכולה המשפחה לפנות לבית המשפט בבקשה לצו אימוץ.

סעיף 12 (ג) לחוק מאפשר לעו"ס לחוק האימוץ (רק כשהדבר מוצדק כדי למנוע נזק לילד) לקבוע את מקום הימצאו של הילד או למסרו למי שהסכים לקבלו לביתו, לרבות למי שהסכים לקבלו לביתו בכוונה לאמצו. רשאי העו"ס לחוק האימוץ לפעול אף בלא הסכמת ההורים או הכרזה על הילד כבר-אימוץ. פעולה זו כאמור טעונה את אישור בית המשפט תוך 14 יום. בשנת 2014 התקבלו 29 החלטות לפי סעיף 12 (ג).

● צווי אימוץ (צ"א)

בקשה לקבלת צו אימוץ מוגשת על-ידי המשפחה המועמדת לאימוץ הקטין, לפחות חצי שנה לאחר שהילד נמסר לטיפול. צו האימוץ יוצר בין המאמץ לבין המאומץ אותן חובות וזכויות הקיימות בין ההורים ובין ילדיהם, ומקנה למאמץ ביחס למאומץ אותן הסמכויות הנתונות להורים ביחס לילדיהם". (סעיף 16 לחוק אימוץ ילדים, 1981).

להלן מספר צווי האימוץ שנתן בית המשפט בשנת 2014 לפי סוגיהם:

(1) צו אימוץ של ילד אשר נמסר למשפחה על-ידי עו"ס לחוק האימוץ - **94 צוים**, בתוכם:

א. צו אימוץ סגור - 81 צוים;

ב. צו אימוץ פתוח - החוק שנועד ל"צמצום תוצאות האימוץ" ומאפשר המשך קשר בין הילד לבין בני משפחתו, כגון אחים שנמסרו לאימוץ במשפחה אחרת, הורה ביולוגי או סבים - 13 צוים.

בשנים האחרונות, השיירות מקדם את נושא. האימוץ הפתוח נשקל במקרים שבהם לפני האימוץ היה קשר בין הילד לבין מישהו ממשפחתו הביולוגית ובתנאי שהשמירה על הקשר משרתת את טובת **הקטין**.

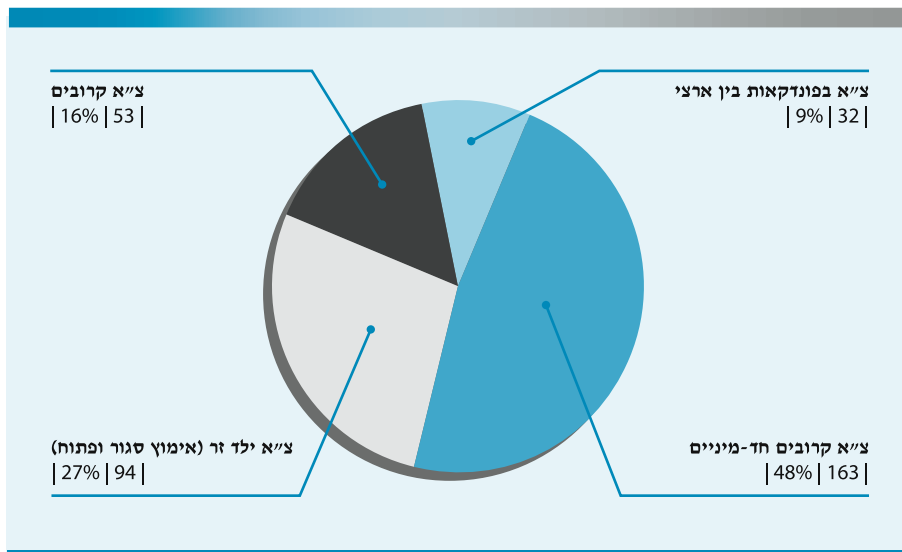
(2) צו אימוץ קרובים: אימוץ ילד על-ידי בן הזוג של ההורה הביולוגי של הילד - 53 צוים;

(3) צו אימוץ קרובים במשפחות חד-מיניות: אימוץ ילד על-ידי בן/בת זוג של ההורה הביולוגי - 163 צוים;

(4) צו אימוץ קרובים במקרה של פונדקאות בין-ארצית: אימוץ ילד על-ידי בן זוג של ההורה הגנטי - 32 צוים.

בגרף 10 מוצגת התפלגות צווי אימוץ שהתקבלו מבית המשפט בשנת 2014.

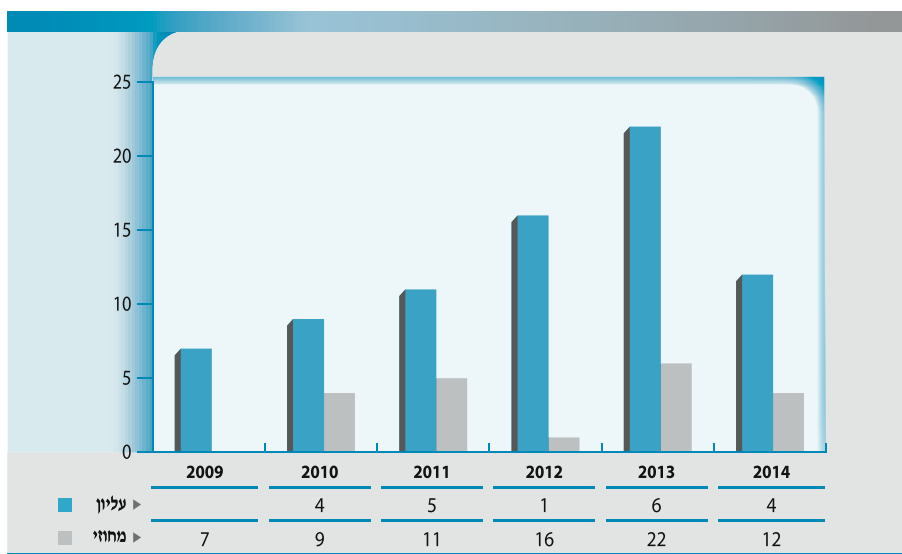
גרף 10 | סוגים של צווי אימוץ (צ"א), 2014 (סך הכול 342 צ"א)

● ערעורים

בגרף 11 מוצגים נתונים על מספר ערעורים לפי שנים 2009-2014.

גרף 11 | מספר הערעורים בתיקי אימוץ שנידונו בבית המשפט המחוזי/העליון, 2014-2009

- **החלטות משפטיות נוספות**

המרת דת, הנחיות לאפוטרופוס, החלטות הקשורות למימוש עיזבון, מפגש בין אחים ועוד. בשנת 2014 התקבלו 70 החלטות מיוחדות.

3.3 השלב שלאחר האימוץ

בשלב שלאחר השלמת האימוץ נערכות פעולות של מעקב ותמיכה כמפורט:

- **טיפול פרטני** - הכולל ייעוץ, ליווי, תמיכה, הפניה לגורמי טיפול אחרים וטיפול במשבר להורים המאמצים במהלך כל שנות האימוץ. בשנת 2014 פנו לקבל ייעוץ, הכוונה וטיפול 116 משפחות מאמצות.

- **טיפול קבוצתי להורים מאמצים** - קבוצות לעזרה עצמית בהנחיית הורים מאמצים שעברו קורס הכשרה להנחיית קבוצות לעזרה עצמית ובמימון השירות למען הילד ואשלים; וכן קבוצות בהנחיית עו"ם מהשירות למען הילד.

- **סדנאות תמיכה בתנאי נופש** - (שלושה ימים) לקבוצות של הורים לילדים מאומצים באימוץ בארץ ובאימוץ בין-ארצי. מטרת הסדנאות לאפשר מפגש בין השווים ולשפר את התמודדות המשפחות. בשנת 2014, התקיימו שבע סדנאות שבהן השתתפו 468 איש.

- **אימוץ מסובסד לילדים עם צרכים מיוחדים - סיוע למשפחות שאימצו ילדים עם צרכים מיוחדים** באמצעות מימון טיפולים לילד ולמשפחתו לאורך שנות האימוץ. בשנת 2014, 386 ילדים קיבלו סבסוד.

- **תחנות הקיבוצים לטיפול בילד ובמשפחה - תל"ם**

תחנות הקיבוצים זכו במכרז לסיוע במתן טיפול פרטני, משפחתי וקבוצתי למשפחות מאמצות ולילדים המאומצים. התחנות פועלות בתשעה מרכזים טיפוליים ברחבי הארץ. בשנת 2014, טופלו בסניפי תל"ם 93 משפחות ובוגרים, מהם 49 משפחות חדשות.

התחנה מקיימת גם ימי עיון בנושא האימוץ וקבוצות הכנה להורים מועמדים באימוץ הבין-ארצי וכן קבוצות ליווי וטיפול למשפחות מאמצות.

- **עמותת הורים "משפחתא"**

עמותת הורים מאמצים ומאומצים אשר משמשת ארגון גג לכל מי שעוסק באימוץ. מטרת העמותה: קידום נושא האימוץ, הגדלת התמיכה הציבורית והמוסדית באימוץ, פיתוח ומתן מענה למשפחות ולמאומצים. בעמותה רשומות כ-1,000 משפחות כולל משפחות שאימצו באימוץ בין-ארצי.

● **עמותת הורים במגזר הערבי - "ניצני תקווה"**

עמותת של הורים מאמצים שמטרתה לתמוך במשפחות מאמצות ולקדם את נושא האימוץ במגזר הערבי, לסייע ולתת מענה לצרכים הייחודיים של אוכלוסייה זו. העמותה עובדת בשיתוף עם עמותת "משפחתא".

3.4 נושאים נוספים

א. למידה במסגרת השירות. השירות משתתף בתכנית **לנהול ידע ולמידה ארגונית** בנושא אבחון והכנה של משפחות המועמדות לאימוץ. אבחון המשפחה והכנתה לאימוץ נועדו לבדוק את כשרות המשפחה לאימוץ ולהבטיח התאמה והשמה טובה של הילד במשפחה ואת שיקומו. כדי לשפר את האבחון, פעלה קבוצת למידה במסגרת הפעילות של האגף לתכנון מחקר והכשרה במשרד הרווחה. בקבוצה השתתפו עובדות של השירות, ובסיום שלהיך הלמידה בנתה הקבוצה טופסי אבחון אחידים לקבוצות הכנה.

ב. פיילוט משפחה קבועה מיטיבה. התכנית **משפחה מיטיבה קבועה** מבקשת לבחון הלכה למעשה מימוש מדיניות המשרד להבטחת משפחה קבועה ומחויבת לילד - בבית הוריו או בדרך של אימוצו. התכנית פועלת בשיתוף משרד הרווחה והשירותים החברתיים, האגף לשירותים אישיים וחברתיים, האגף לתכנון מחקר והערכה וגויינט ישראל אשלים. התכנית משותפת לשלושה שירותים: השירות לילד ונוער, השירות לפרט ומשפחה והשירות למען הילד. במסגרת התכנית, המתוכננת לחמש שנים, ייבחן מתן סל שירותים טיפוליים למשפחות הביולוגיות, הכולל:

1. חיזוק ההורה כאדם מבוגר
2. חיזוק התפקוד ההורי
3. טיפול במצבו של הילד.

התכנית תקבע לוחות זמנים לשיקום ההורה תוך התחשבות בצורכי הילד ובתקופת הזמן בחייו. אם שיקומו של ההורה לא יצלח, תיבחן אפשרות אימוץ על-ידי המשפחה האומנת. התכנית מיועדת ל-50 משפחות בחמש רשויות.

